

Miljödepartementet

m.remissvar@regeringskansliet.se

m.naturmiljoenheten@regeringskansliet.se

Yttrande på Betänkande SOU2020:83

Hushållningssällskapets Förbund har valt att avgränsa vårt yttrande till de avdelningar av SOU2020:83 som rör landsbygdens/lantbrukets näringar. Yttrandet har skrivits av Louise Zetterholm

Hushållningssällskapets huvudsakliga synpunkter

I remissvaret har vi fokuserat på utredningens förslag på åtgärder som kan tänkas beröra svenska primärproducenter. Här sammanfattas Hushållningssällskapets viktigaste synpunkter. För närmare beskrivning se den följande texten.

- Primärproduktionen i Sverige är en inte avreglerad produktion, därmed är det oklart när principen "förorenaren betalar" ska användas om det är den enskild lantbrukare eller samhället som bör stå för åtgärder för att minska miljöpåverkan från primärproduktionen.
- Det behövs utvärdering av var och vem i samhället som bidrar till att miljömålet om ingen övergödning nås. Först då eventuella åtgärder blir träffsäkra och ekonomiskt effektiva.
- Hushållningssällskapet är positiv till att i större utsträckning recirkulera näring i samhället, men negativa till att det ska finnas krav för primärproducenter att ta emot recirkulerade växtnäringsämnen.
- Förståelse behövs för att primärproduktion inte sker i slutna recirkulerande system. Primärproduktionen kommer alltid ha förluster i form av till exempel växtnäringsläckage och klimatgaser till omgivningen. Den acceptabla nivån för dessa förluster behöver preciseras.
- I växtodling bör målet vara att sträva efter ekonomisk optimal gödsling, oavsett om gödning tillförs via stallgödsel, restprodukter, slam, mineralgödsel eller handelsgödsel.
- Investeringsstöd bör finnas för entreprenadverksamheter och innovationer så att recirkulering av växtnäring från både djurhållning och samhälle kan göras på ett så bra sätt som möjligt.
- Investeringsstöd för dränering och bevattning bör prioriteras.
- Handlingsplan för att säkra vatten inom primärproduktionen bör tas fram på samhällsnivå.
- Hushållningssällskapet ställer sig negativa till att införa ett mål på att minska ammoniakavgång från stallar med 20%.
- Innovations- och investeringsstöd för att minska ammoniakavgång i stallar behövs om man vill hitta resurseffektiva metoder att minska ammoniakavgången.
- Höja kunskapen hos myndigheter om hur stor den administrativa bördan är och hur den drabbar enskilda primärproducenter.
- Fortsatt stöd till lokal förankrad rådgivning till lantbruk behövs. Då kompetenskravet på rådgivare är högt är det viktigt med långsiktiga rådgivningens insatser.

Utvärdering av vilka verksamheter som har negativ påverkan på vatten och hav

I miljöbedömning sammanhang används ofta VISS för att avgöra om enskilda lantbruksverksamheter har en påverkan på vattenstatusen i enskilda avrinningsområdena betraktas statusklassningarna närmare så bygger de ofta på antagande att lantbruket har en stor negativ påverkan.

Hushållningssällskapet är medvetna om att det sker näringsförluster från växtodling och djurhållning, men vi är också medvetna om att primärproduktion sker i övervägande del i ej slutna biologiska system där det inte kan förvänta att växtnäringsläckage och klimat gasavgång kan försvinna. Att ha som mål att inget växtnäringsläckage från primärproduktionen till vatten skulle vara realistisk eller möjlig är att inte förstå det komplexa system som primärproduktion sker i.

Utredningar inom avrinningsområden som kan peka på vilka verksamheter som bidrar till att inte god status uppnås behöver göras. Om Sverige ska minska nettobelastningen av gödande ämnen till havet behövs en bedömning göras över var och vem som kan minska sitt utsläpp till rimligast kostnad

Att minska överskottsbelastning av växtnäringsämnen till vatten och hav tar tid och effekten av de åtgärder som redan gjorts ses efter flera år. I vissa delar av Sverige, tex kring Laholmsbukten, har det i flera årtionden arbetats med riktade åtgärder för att minska övergödningens problematiken. Att visa på resultat på dessa arbeten är viktigt för att motivera lantbrukare och ger en indikation på vilka åtgärder som har effekt.

Vid myndighetsutövningar så betraktas oftast lantbruk som homogena och likartade företag, men det är stora skillnader mellan olika lantbruksföretag. Produktionsinriktning, produktionsstorlek, ekonomiska förutsättningar, sysselsättningsgrad, jordartsammansättning, topografi, klimat, mikroklimat i fält, skördepotential, verklig produktion mm. Samtidigt brukar det bedömas att ca hälften av all jordbruksmark är arrenderad vilket påverkar om de som brukar jordbruksmarken har ekonomiskt incitament för att göra dyra investeringar så som våtmarker, dikning, kalkning mm.

Ovanstående förutsättningar påverkar i olika grad hur stor risken för näringsförluster blir. Lantbruksnäringen är inte att betrakta som en verksamhetsutövare. Åtgärder bör därmed alltid ske efter lokala förhållande och förutsättningar, företags anpassning och/eller ibland även ner på fältnivå.

För att i växtodling få ner läckaget av övergödande ämnen så långt som möjligt är det viktigt att tillföra växtnäringsämnen, vatten och andra insatsvaror efter den specifika grödans behov på just det enskilda fältet så att det ekonomiska optimumet nås. Det ekonomiska optimumet ligger alltid något under det biologiska optimumet.

Jordbruksverkets årliga skrift Rekommendationer för gödsling och kalkning är ett mycket bra verktyg för att bestämma gödslingsnivå. Jordbruksverket är också mycket tydlig med att det är just rekommendationer, då det är så många faktorer som styr vilken gödselgiva som bör ges.

Nitratkänsligt område/Områdesklassificering och stallgödselspridning

Att ha olika regler kring växtodling för olika områden i Sverige är rimligt då växtodlingssäsongens längd varierar i landet. De olika områdenas geografiska utbredning bör kontinuerligt ses över liksom de regler som finns inom de enskilda områdena. Översyn behövs eftersom hur växtodlingen kan bedrivas förändras kontinuerligt, bland annat på grund av de klimatförändringar som sker i detta nu.

Men det bör vara samma regler för all växtodling inom samma område.

Som det är idag betraktas stallgödsel som produceras inom tillstånds- eller anmälningspliktiga verksamheter som mer miljöfarliga när den ska återföras till växtodlingen, än stallgödsel som kommer från lantbruksföretag som har mindre än 100 djurenheter. Detta leder till att tillståndsgivande myndigheter ofta ger mer inskränkande regler för enskilda verksamheters användning av stallgödsel i deras egen växtodling än vad verksamheter som har närliggande fält men inte är B- eller C-verksamheter har. Regler kring återföring av stallgödsel bör vara lika inom samma geografiskområde för att både uppnå likabehandling och vara förståeliga för enskilda lantbrukare.

Anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter får stängare krav för stallgödselspridning utan att det finns utrett om det finns någon egentlig miljönytta av dessa. Det som borde vara intressant ur miljösynpunkt är vad som kan göras för att minimera växtnäringsläckaget per hektar.

Avsnitt 14 angående Gödsling:

Framför allt ställer sig Hushållningssällskapet sig starkt kritiska till att införa ett mål att minimera mineralgödselanvändningen.

Att gödsla efter grödans behov för aktuell skördenivå är det som ger minst läckage av växtnäringsämnen. Sverige har under det senaste århundradet höjt skördarna avsevärt per hektar, i vissa grödor börjar vi se att vi inte kan höja skördarna så mycket mer. Om vi fortsätter med dessa skördenivåer måste vi tillföra det vi plockar bort från plogdjupet.

Vi saknar en analys av om det överhuvudtaget leder till förbättrat kretslopp och om det i så fall är kostnadseffektivt. Vi saknar en analys av hur detta slår lokalt och regionalt, d.v.s. på den nivå kretsloppet ska förbättras för att ge den miljövinst men eftersöker. Det är på gårdsnivå, oftast fältnivå och allt mer inom fält som gödslingsstrategin ska vara så effektiv som möjligt för att minimera risken för läckage. Varierad gödning inom fält med hjälp av digitala styrmedel blir allt vanligare. Det är framförallt handelsgödsel och mineralgödsel som man varierar gödselgivan. Det finns dock teknik att variera flytgödsel efter fältvariation. Lagstiftning måste vara anpassningsbar till den teknikutveckling som sker så att lantbruket kan utnyttja ny kunskap och teknik och även få vara innovativa.

Det är det outnyttjade kvävet, oavsett ursprung, som riskerar att utlakas och bidra till övergödningens problematiken. Det är vedertagen kunskap att det är lättare att behovsanpassa gödningen med mineralgödsel jämfört med stallgödsel. Bakgrunden till detta är dels koncentrationen av och balansen mellan olika näringsämnen i stallgödseln, i förhållande till grödans behov på det specifika fältet. Dels att en stor andel av kvävet i stallgödseln är organiskt bunden, vilket innebär att det krävs en mineraliseringsprocess för att kvävet ska bli tillgängligt för grödan.

Mineraliseringsprocessen påverkas av temperatur och nederbörd, vilket gör att det är svårare att styra näringstillförseln till grödan, både vad gäller rätt tidpunkt och rätt mängd. Mineralgödsel är däremot tillgänglig för växten när den sprids.

Vi anser också att målet kommer att innebära sämre förutsättningar att uppnå målet om lägre klimatpåverkan. Att ha som ensidigt mål att minska mineralgödselanvändningen kommer att leda till sänkta skördar och mindre träffsäkra strategier för att uppnå rätt kvalitet. Detta är klart negativt för klimatet då en större areal behöver brukas för att producera samma mängd foder eller livsmedel. Dessutom går det helt emot den nationella livsmedelsstrategin som syftar till ökad livsmedelsproduktion, vilket blir omöjligt med minskad mineralgödselanvändning.

Som mål betraktat, kan vi inte se hur det kommer att vara möjligt att tolka siffrorna för att följa trenden. Vi ser heller inte hur detta mål ska kunna föras ned till det regionala och lokala planet då jordbrukets struktur och förutsättningar är så otroligt olika i olika regioner. På gårdsnivå har vi redan idag betydligt bättre, mer relevanta och väl etablerade nyckeltal för näringseffektivitet, som fungerar oavsett vilken typ gödselmedel som används och som används i rådgivningen, exempelvis Greppa Näringen.

Recirkulering av näringsämnen i samhället.

Att recirkulera och underlätta recirkuleringen av växtnäringsämnen ställer sig Hushållningssällskapet positiva till. Att tillföra organiskmaterial till jorden bidrar till att flera växtnäringsämnen och kol återförs till matjordlagret. Hög mullhalt innebär inte bara att med CO₂ binds i matjordlagret, även markens vattenhållande förmåga ökar och mikroorganismerna gynnas.

Underlätta fördelningen av stallgödsel genom investeringsstöd till att bygga satellitbrunnar och gödselpattor både å gårdar med egna djur och de som inte har egen djurhållning skulle förbättra växtnäringsutnyttjandet och därmed minska miljöpåverkan. Ökad tillgång på satellitbrunnar underlättar för lantbrukare att ta emot extern stallgödsel, biogasgödsel, mm

Att ha satellitbrunnar ute i odlingslandskapet i närheten av spridningsarealen underlättar logistiken vid spridning och gör att spridningen av organisk gödsel kan göras när det är så optimalt som möjligt så att växtnäringsutnyttjandet blir så optimalt som möjligt.

Biogas är ett bra sätt att utnyttja organiskt material en gång till innan den återförs till växtodlingen. I biogasprocessen ges även tillfälle att återföra tex matavfall ody, utan att marken riskerar kontamineras av farliga ämnen eller smittsamma sjukdomar om biogasprocessen sker på rätt sätt.

När det gäller att återför matavfall till lantbruk är det av yttersta vikt att smittorisk för djur och mark beaktas. Naturligt vore att matavfall borde kunna gå till foder, men riskerna att få in smitta är förmodligen större än nyttan av att göra det. Om matavfall som blir gödningsmedel bör man beakta smittorisk till foder och vilda djur. Matavfall bör behandlas på sätt så att smittorisk för djursjukdomar inte föreligger.

Krav på mottagning av återförd näring slam/matavfall är svår, då det ofta är uppköparna av livsmedel som styr vad en lantbrukare får gödsla med på sina åkrar. Om staten ställde krav på mottagande av tex slam och/eller matavfall för en lantbrukare kan det göra att lantbrukaren är tvungen att minska mängden livsmedel som kan produceras eftersom han inte kan sälja sina produkter som livsmedel eller foder till livsmedelsproducerande djur.

Stallgödsel

Stallgödsel är en mycket viktig resurs i primärproduktionen. Framför allt eftersom stallgödsel ofta innehåller rätt sammansättning av växtnäringsämne till lantbruksgrödorna och att de innehåller organiskt material som gynnar en god jord hälsa.

Investeringsstöd till gödselbrunnar, nyare teknik så som separering surgörning, biogas och transport av stallgödsel från område med mycket stallgödsel till områden med brist på stallgödsel är därmed av godo för både primärproduktionen och för att nå målet med livsmedelsförsörjningen.

Hushållningssällskapet har under flera år drivit Gödselförmedlingen för att underlätta för lantbrukare som inte har stallgödsel att kunna ta emot. Om det fanns ett transportstöd för att transportera organisk gödsel hade det kunnat komma fler lantbrukare tillgodo. Redan idag finns en efterfrågan på gödsel från områden där djurtätheten är lägre, tex södra Skåne. Om det skulle finnas ett transportstöd skulle med stor sannolikhet efterfrågan bli större och motivet för att avyttra stallgödsel till andra också öka om djurägare kunde få betalt för stallgödseln. På detta sätt sprids inte bara växtnäringsämnen över större areal, utan även kol binds i plogdjupet över större arealer.

Föreslagna målet att minska ammoniakavgång från stallgödsel med 20% tycks varken vara utrett eller underbyggt. Från vilken nivå ska man dra ner ammoniakavgången? Hur stor är ammoniakavgången från olika stallsystem idag? I andra EU länder satsar staten resurser på att utreda och undersöka de stallsystem som finns för olika djurraser vad ammoniakavgången är. I Sverige har vi inga bra siffror för de stallsystem och foderstater vi har vad de faktiskt ger i ammoniakavgång.

Om ammoniakavgången från stallar ska reduceras med en femte del behövs med största sannolikhet investeringar i ny teknik. Utfordringen är i dagsläget för de flesta djur som ingår i primärproduktionen styrd så det är svårt att se om något ytterligare kan göras för att minska ammoniakavgången via foder. Investeringsstöd i ny teknik kan med stor sannolikhet behövas liksom innovation och stöd till innovation om målet ska nås.

Det borde utredas hur stora ammoniakavgångarna faktisk är innan det sätts ett mål att minska ammoniakavgången. Steg två är att utreda vilka åtgärder inom djurhållningen som är mest kostnadseffektiv för att minska ammoniakavgången och steg tre att tillhanda hålla investeringsstöd för de mest resurseffektiva metoderna.

Angående fosfor

Risken för fosforläckage är långt ifrån endast relaterad till jordbruksmarkens innehåll av fosfor. Det är en ensidig syn på fosfor och övergödningsproblematiken som tycks ha bitit sig fast på tillståndsgivande och tillsynande myndigheter som måste förändras om Sverige ska ha en möjlighet att begränsa fosfors betydelse för övergödning.

Fosfor är ett essentiellt näringsämne och på världsplan befaras på sikt fosforbrist då de gruvfyndigheter som finns är begränsande. Att återcirkulera fosfor via stallgödsel, slam och andra restavfall till växtodling är därför mycket viktigt för en hållbar livsmedelsproduktion

Risken för fosfor läckage från en jordbruksmark ökar bland annat på grund av dåligt dränerade jordar, dålig markstruktur (markpackning), dålig infiltrations kapacitet, jordart, fältets topografi, jordens förmåga att binda fosfor, alvens beskaffenhet samt om marken har högt innehåll av fosfor. Men ett högt P-Al tal är inte att likställa med en hög fosforförlust, utan det är ofta i kombination med någon av de andra riskerna för fosforförluster som gör att fosfor riskerar försvinna från plogdjupet.

Om krav ska ställas på att dokumentera fosforgödsling i tex en växtodlingsplan bör framför allt fosforgödslingen följa Jordbruksverkets Rekommendationer för gödsling och kalkning, där fosforgödsling bör ske utifrån att man stävar efter att på sikt nå P-AL klass III. Med andra ord att om man har låga innehåll av fosfor i plogdjup ska man gödsla mer än grödans behov. Det borde även vara möjligt att gödsla fosfor efter växtföljdens behov, då man i så fall kan tillföra tex stallgödsel en till två gånger under femårsperiod, istället för årligen gödsling med fosfor.

En markkartering blir då ett följdkrav, men det bör finnas undantag, vid tex extensiv växtodling där lite fosfor tillförs. Det borde även vara möjligt att göra en rimlighetsbedömning för mindre lantbruk och hästgårdar via till exempel en växtnäringsbalans om det finns risk för att markens fosforhalt ökar.

Markkartering bör följa God markkarteringssed där standardintervallet är 10 år mellan jordprovtagningen, varför 7 års intervall tas upp i utredningen förklaras inte.

Kostnaden för markkartering bör vägas mot om produktionen kan bära den kostnaden eller en bedömd risk för övergödsling. Extensivare växtodling där det ekonomiska nettot, om man bortser från direktstöden från EU, kanske är lika med 0 kr/ha och år, har svårt att betala en markkartering. Hushållningssällskapet ställer sig frågande till var uppgifterna om kostnaden kommer ifrån, det tycks vara byggda på enbart analyskostnader. Men även om lantbrukaren själv tar proven bör han kunna räkna en timkostnad på eget arbete vid provtagning i fält.

Vatten och livsmedelsproduktion

Alla klimatmodeller för framtiden är överens om att vatten kommer att i perioder både kunna bli en bristvara och ett överskottsproblem. Svensk primärproduktion behöver rustas för att klara dessa scenarier.

I utredningen tas inte vattenhanteringen upp i så stor utsträckning. God vattenstatus har betydelse för både att hålla nere växtnäringsförlusterna och att hålla nere växtodlingens klimat gasavgång. Hantering av vatten i odling för att säkra livsmedelsstrategin och för att minska växtnäringsläckage är ytterst viktigt. Dricksvatten till husdjur är i viss mån prioriterat i dagsläget, men det kan behöva stärkas. Vid vattenbrist i samhället bör vattenförsörjningen till all primärproduktion skyddas och säkras.

Att underhålla dräneringar och andra markavvattningssystem är mycket viktigt för att växtnäringsläckage inte ska uppstå via ytavrinning eller massflow ner i jordprofilen. Men en dålig dränering kan även bidra till att grödan inte når sin optimala skörd, om rötterna inte kan andas på och växtnäring som lagt tas inte upp och överskottet riskerar läcka senare.

Dränering, ny dränering eller underhåll av dränering på jordbruksmark är något som görs med långa tidsintervall. Den skördesänkande effekten av dålig dränering är inte något som syns tydligt. Dränering och att underhålla dräneringar har stor betydelse för att minska fosforförluster. Investeringsstöd för att upprätthålla god dräneringsstatus bör därmed vara ett för staten effektivt sätt att investera pengar för att både nå lägre övergödning, men också för att nå klimatmålet.

Det finns ett utredningsbehov avseende markavvattningsföretag, bland annat utifrån våra erfarenheter ser vi att det finns ett behov av att förenkla nuvarande regler för markavvattningsföretag. Vi vill lyfta att dikningsföretag finns av en anledning, att formalisera det samarbete kring markavvattning som alla verksamhetsutövare är beroende av att det fungerar. Alla enskilda är här beroende av varandra och av att hela kedjan fungerar. Då åtgärder görs på en plats är det viktigt att konsekvenser för andra analyseras. Vi vill trycka på att eventuella förändringar i lagstiftningen inte får medföra att rättssäkerheten blir mindre för den enskilde.

Bevattning kommer att bli viktigare framöver bland annat på grund av klimatförändringarna som är på gång då nederbördsmönstren förändras. Vi blir även allt mer självförsörjande på frilandsgroänsaker och andra vattenkrävande kulturer. Lantbruksgrödorna vi odlar i dag har även potential för att ge

högre skördar, vatten behövs för att kunna utnyttja denna skördepotential. Att kunna styra vattentillgången innebär att risken för växtnäringssläckage minskar.

Investeringen i bevattningsanläggningar, och framför allt bevattningssystem som är resurseffektiva både vad gäller vattenutnyttjande och energiförbrukning behövs i framtiden. Därmed finns ett investeringsbehov för att kunna säkra livsmedelsförsörjningen.

Regelverket för vattenuttag för primärproduktion behöver säkras, både för växtodling och för husdjur. Det behöver bli lättare och tydlig vilka tillstånd som behövs.

Våtmarker är mycket bra verktyg för att minska övergödning om de görs på ett bra sätt. Det vi av erfarenhet vet är att det i praktiken är helt avgörande att våtmarker placeras rätt och att det finns tillräckliga ekonomiska resurser. Lokalkännedom och kunskap om funktion, anläggning och finansieringsmöjligheter är därför helt avgörande för att få markägare att våga ta steget att göra en så långsiktig förändring. Att kombinera våtmark, omhändertagande av dräneringsvatten samt att kunna använda våtmarker som bevattningsdammar borde prioriteras. Att kunna återföra eventuella växtnäring förluster från åkermark till bevattning är ett mycket bra sätt utnyttja kombinationseffekter.

Rådgivning och administrativ börda

Det finns en stor nytta av rådgivning till lantbruk för att den enskilda lantbrukaren ska kunna se vilka åtgärder på just hans gård som är effektiva, genomförbara praktiskt/ekonomiskt och som hen får lov att göra. Rådgivning bör bedrivas nära lantbrukare, då lokalkännedom om klimat, jordar osv har stor betydelse för att rådgivningen ska bli anpassad till gårdsnivå. Det ställs stora kunskapskrav på rådgivare för att råd som ges ska bli genomförda.

Lantbruksföretag är ofta en eller få mansföretag. Lantbrukarnas verksamhet regleras i många lagar tex, miljöbalken, djurskyddslagstiftningen, biotopskydd mm. Regler kring EUs direktstöd och Sveriges nationella miljöstöd m.fl. och av flera myndigheter tex Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Livsmedelsverket, Arbetsmiljöverket, Kemikalieinspektionen, Skatteverket. Detta gör att en lantbrukare har många lagstiftningar som styr vilka beslut hen fattar hur verksamheten ska bedrivas. Inlåsnings effekter och en administrativ börda som minskar rörlighet, handlingskraft och innovationsförmåga kan riskera att inte optimala beslut alltid tas. För att ge råd om miljöåtgärder måste rådgivare ha inte bara kunskap om miljö utan även ha god kunskap om vilka begränsande faktorer som styr beslutsfattandet på gårdsnivå.

Kostnaden för den administrativa bördan bedöms vara gravt underskattad. En konsult kostar idag 750-1200 kr/timme. Greppas rådgivning ger ersättning på med liknande ersättning. Flera delar av administrationen är en lantbrukare ofta i behov av att köpa in då lagarna som reglerar lantbruksverksamhet är så omfattande. Det pratas från myndighetshåll att det ska ske en förenkling för lantbruk, tyvärr ser inte de enskilda lantbrukarna något av det i sitt dagliga arbete.

Att bygga upp den kunskapen som rådgivare tar tid, kortsiktiga rådgivningsprojekt är därmed inte optimalt. Greppa Näringen är ett rådgivningskoncept som har fortgått under långtid och som har utvecklats efter behov. Kompetensutveckling för rådgivare för rådgivare är lättillgängligt, arbetsmaterial är framtaget av rådgivare och lantbrukarna känner sig trygga med att diskutera miljöåtgärder med rådgivare anslutna till Greppa Näringen eftersom de ofta är lokalt förankrade. Det står i utredningen att mindre lantbruk inte kan få rådgivning via Greppa Näringen. Detta är inte sant. Det går att få undantag på mindre lantbruksföretag för att göra rådgivning via Greppa Näringen och det är tilldelningen av medel till de olika regionerna som styr hur fördelningen av rådgivningsmedel görs.

Kompetensförsörjningen när det gäller tillgång på rådgivare är inte god. Men en bieffekt av Greppa Näringen är att tröskeln för oerfarna rådgivare att komma ut på lantbruk och ge råd har sänkts. Att som rådgivningsorganisation ska kunna attrahera och hålla kvar medarbetare som är attraktiva som rådgivare på lantbruk, krävs god utbildning men också plattformar som Greppa Näringen där rådgivare både kan läras upp i hantverket at vara lantbruksrådgivare och kunna kompetens utbilda sig.

Rätt väg att gå för att hålla lantbrukets miljöpåverkan ner eller att minska är via rådgivning, där t.ex. Greppa Näringen. Lantbruksnäringen och hästnäringen inhomogen, med stor variation både i antal

hektar, djur, lokalisering och system, varför rådgivning torde ha betydligt bättre förutsättningar att leda till platsspecifika lösningar än vad lagstiftning har.

Kommentarer angående konsekvenser för lantbruket

Angående antal företags som berörs, vilka branscher företagen är verksamma i samt storleken på företag: Utredningen tar bara upp jordbruksföretagen, men det bör förtydligas att primärproduktionen sysselsätter inte bara de faktiska lantbrukarna utan ganska många årsarbetstider i näringsgrenar som är beroende av att det finns jordbruksföretag i Sverige, så som : Maskinstationer, fodertillverkare, maskinförsäljare och reparatörer, stall- och stallinredningsleverantörer, veterinärer, avbytare, säsongarbetare, säljare av insats varor så som gödning, foder, utsäde, växtskydd mm, rådgivare och sedan hela förädlingskedjan inom livsmedelsbranschen där inte allt kan ersättas med importerade livsmedel.

Angående att utredningen inte anser att åtgärdsförslagen kommer medföra ökade administrativa kostnaden, tycks inte vara tillräckligt utrett. Förslagen till etappmål är dagsläget vaga. Av erfarenhet brukar vaga etappmål smalas ner i förordningar och föreskrifter eller annan lagstiftning som kräver dokumentation eftersom kontroll- och tillsynsmyndigheter önskar dokumentation.

Angående att etappmålet inte bedöms påverka konkurrensförhållandena för företag tycks inte utredarna gjort någon verklig analys av konkurrensförhållandena för primärproducenter. Konkurrensen för svenska primärproducenter består huvudsakligen av konkurrens från importerade livsmedel. Även mellan länder inom EU finns olika produktionskostnader, att bara se på den nationella konkurrensförhållandena uppfattas som att utredarna inte har förståelse för lantbrukets förutsättningar i Sverige.

Stockholm 2020-05-23

Maria Norrfalk
Förbundsordförande
Hushållningssällskapens Förbund